

խօսքերի մի շարք իրանց անձնապէս ծանօթ Վիլլիամ Շեքսպիրի մասին և դալիս է այս ևզրակացութեան, թէ Շեքսպիր դերասանը նոյն դրամաական բանաստեղծն է։ Դօննեյի խօսքին, թէ Շեքսպիրը եղած է գարեջրագործ, որովհետեւ նա մաստ է ծախել, Շիպլերը պատասխանում է. «Մի պատական գրքի մէջ Ս. Ստօպէս» (C. Stopes) Լօնդօնում ապացուցեց, որ շատ աւելի շուտով Բա-

կօնի համար կարելի է ասել թէ գարեջրագործութիւնով է պարապել, քան Շեքսպիրի համար, որովհետեւ Բակօնը իւր գրածների մի քանի տեղերում ընդարձակօրէն և գործը հասկացողի նման խօսում է գարեջուր շինելու մասին, մինչդեռ Շեքսպիրը մատնում է իւր ծանօթութիւնը գարեջրի հետ միմիայն նրանով, որ խօսում է գարեջրի և նորա ազդեցութեան մասին» Ա. Ա.

ՍԻՄԷՅՆ ՀԱՍՈՒՄԵԱՆ. — «ՄԱՆԻԿ» (Ժամանակակից վէպ)։ Շուշի, տպարան Հայոց հոգևոր Տեսչութեան, 1889 թ., մեծ քառաձալ, 76 էրես, տառ № 12: Գինն է՝ 40 կոպէկ:

Նրեակայեցէք Ձեզ, ընթերցող, պատերազմի ժամանակ՝ արհեստական կերպով նոր կազմակերպւած մի քաղաքում, ուր խմբած են բացի զինուորական և սովորական անձերից աշխարհայիններ, որոնց նպատակն է գլխի իւղոտ պատառներ, գիշատել, միանգամից հարստանալ։ Պ. Հախումեանի գիրքը սկսւում է ալբ տեսակի գիշատիչների, չաղացած սարդերի մի զգւելի խնճուղի նկարագրութիւնով։ Դոքա անամօթ են, աներես. դոքա անպատկառ կերպով և անվախ ոտնակոխ են անում ամեն սրբութիւն։ Դոքա հաւատացած են, որ փողն է միակ լարգելի ոգիւ աշխարհումս, որ նա է մարդու գնահատելու չափը, որ նորանով կարելի է գնել ամեն բան։

Ներկորդ գլուխը նկարագրում է միևնույն քաղաքում մի լարգելի բժշկի տուն, ուր ժողովւած են զանազան

տեղական աղաներ՝ հաշիւ տալու գաղթականների համար հաւաքած մթերքների գործադրութեան մասին։ Աղտոն լուսաբանւում է մեր հասարակական գործերի մէջ լաճախ տեղի ունեցող ալն երեւութը, որ հասարակական գումարները ուտւում, անհետանում են, թագցւում են կամ ծախսւում են ըստ գործավարների ճաշակի։

Ներկորդ գլուխը՝ Թիֆլիսի փողոցային անհոգ կեանքի, մեր անապահով հալ ուսուցչի և մտաւոր աշխատանք ներկալացնող դասակարգի դրութեան նկարագրութիւնն է։

Չորրորդ և հինգերորդ գլուխները նկարագրում են Թիֆլիսի կիսահերոպալացած հարուստ Տօկոսովի կեանքի մի քանի գծերը։ Տօկոսովը, աչքի առաջ ունենալով մօտաւորաբար ընտրութիւնները, սարքում է ճաշ

որով նա աննկատելի կերպով ազդում է ընտրողների տրամադրութեան վերաջ: Տօկօսովը հաշվելով, որ հարուստ բարեկամների հետ կապ ունենալը նորան շատ շահաւէտ կարող է լինել—ծուռն է նալում իւր քովը Նունէի սիրով վերաջ դէպի մի Սարգսեան անունով հասարակ երկտասարդ: Տօկօսովը, հաւանելով մի աղքատ գաղթականի Մանիկ աղջնկայ երեսը, համաձայնում է բարերար դառնալ այդ աղջկայ համար, նորան ընդունում է իրանց տունը և ձգտում է հասնել իւր ցած նպատակին:

Պատկերները հետաքրքրական են, նկարած են խոշոր գծերով, որոշ գոններով, թանձր ստւերներով: Նոքա իրանց իրական միակողմանի հարադատութիւնով հասնում են մինչև անգամ կոպտութեան: Դիտած, լուսաբանած երևոյթները—մեր կեանքի, մեր զարգացումի բացասական կողմի արդիւնքն են:

Պ. Հախումեանը իւր գրածքը անուանել է ժամանակակից վէպ և տւել է նորան «Մանիկ» վերնագիրը: Նիւթը, վերաւի, ժամանակակից է. բայց ամբողջ գրածքը ամենևին վէպ չէ, այլ վերև վիշաժ պատկերների մի ժողովածու: Այդ պատկերները ոչ միմեանց հետ, ոչ էլ վէպի հերոսուհի Մանիկի հետ՝ սերտ կապ չ'ունին, բացի ահն կապից, որ նոքա ունին միմեանց հետ իբրև մեր կեանքի արգասիքներ և լուսաբանութիւններ:

Առանձին պատկերները կարելի կը լինէր միմեանց հետ կապել, եթէ հեղինակը նեղութիւն կրէր իւր Մանիկին, իբրև փորձաբար մտցնե-

լու ամեն տեղ և նորա միջոցով կըռէր զանազան դասակարգերի շարքերութիւնները դէպի հասարակական գործը. գուցէ ահն ժամանակ գրածքը ընդարձակէր, մեծանար,—բայց նա լիակատար վէպի ձև կը ստանար և այժմեան «Մանիկի»:

«Մանիկ» վէպը աղպղիսով, կարծես, դեռ չէ գրւած—այլ գրւելու է և մեր առաջ դրած է նորա համար հարկաւոր նիւթերը: Վերև վիշաժ պատկերի մէջ հերոսուհի Մանիկը երևում է մի երկու տեղում, և ահա նորա դերը ամբողջ գրածքի մէջ:

Ալաշկերտցի գաղթական Հարօն կորցնում է իւր որդուն և, լսելով, որ նա թիֆլիսում է, ճանապարհ է ընկնում այդ քաղաքը նորան որոնելու: Առնում է հետը կնոջը և իւր աղջիկ Մանիկին: Դոքա թիֆլիս են գալիս աղքատ և անփող: Դոցա առաջին ծանօթները լինում են ուսուցիչները, որոնք, պաշտօն չ'ունենալով, դժարանում են հոգալ դոցա ապրուստը: Բարի մարդիկ միջնորդում են և տեղ են գտնում դոցա համար: Մանիկին տեղաւորում են վերև վիշաժ Տօկօսով հարստի տանը, որտեղ նա ենթարկւում է անարգանքի և ստիպւում է հեռանալ իւր դժբաղդ ծնողների հետ, որոնք վճռում են դառնալ իրանց հայրենիքը. բայց տեղ չը հասած, մեռնում են:

Պ. Ս. Հախումեանի երկը, իբրև նոր վիպասանի գրածք, ունի մի քանի առանձնութիւններ, որոնց մասին արժէ ասել երկու խօսք:

Հեղինակը չափազանց շտապում

է ամեն բան ասել, բոլոր զգացածը և իմացածը միանգամից թափել, և ալդպիսով մի փոքրիկ գրածքի մէջ ինքն իրան սպառում է: Չը մոռանալով իւր համակրութիւնները և հակակրութիւնները, նա չէ կարողանում հանդարտ պատմել, այլ միջամտում է իւր վէպի մէջ: Ալդպիսով («Մանկը») գաղափար է սալիս ոչ միայն հերոսներէ, այլ և նոյն իսկ հեղինակի համակրութիւնների մասին:

Նկարագրութեան մէջ ևս հեղինակը իրան գործող անձն է երևակայում և, հերոսներին ներկայացնելու ժամանակ, իւր ճաշակը և կարծիքները առաջ բերելով՝ մի տեսակ միջամտում է ընթերցողի գործի մէջ:

Հեղինակը մտցնում է սրախօսութիւն, որ կազմում է գրքի լաւ

արժանաւորութիւններից մէկը. սակայն սրախօսութիւնը, իբրև աղ, պէտք է մի չափնի սահմանից դուրս չը դաչ և արհեստականութեան կամ անպատճառ սրախօսելու ցանկութեան կնիք չը կրի:

Աւելորդ եւ համարում կանգ առնել նկարագրութիւնների մի քանի անկատարութիւնների և չափազանցութիւնների վերալ (գործընկալ, բժշկի անձնաւորութեան, ղղոմանման երես ունեցողի նկարագրութիւնները):

Աչքի առաջ ունենալով, որ պ. Հախումեանը թեթև կերպով կարողանում է նկարել կեանքի առանձին պատկերները, ցանկալի է, որ նա, զգալով իւր ալդ արժանաւորութիւնը, առ ալժամ բաւականանար միայն ուրոյն պատկերներ դուրս բերելով:

Ա. Բլ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԱԴԱՆԱՆ. — «ՔԱՆԴԱՍ 02ԱՍ»». անցեալից մի յիշողութիւն. հրատարակեց Յովհաննէս Ս. Գրիգորեան. Ախալցխա. Մկրտիչ Ղալամբարեանի տպարան. 1889 թ., փոքր քառածալ, 64 երես, տառ № 10: Արտատպած «Նոր-Պար» ամենօրեայ թերթից: Գինն է 20 կոպէկ:

Պ. Մարաղեանը հարկաւոր է համարել ծանօթացնել հալ հասարակութիւնը մի եղելութեան հետ, որ տեղի է ունեցել թիֆլիսում: Եղելութիւնը, իւր տխուր վախճանով, սարսափեցնում է մարդու և գործում է սաստիկ տպաւորութիւն: Ահա ինչպէս է պ. Մարաղեանը պատմում դորա մանրամասնութիւնները:

Սօլօմօն Պետրօսիչը վաճառականը,

մի սաստիկ հիւանդութիւնից լետով, վճռում է թողնել իւր զրկանքով լի, գծուծ կեանքը և պատկել: Նորա կին՝ բարեսիրտ և գեղեցիկ Գեթեանը ճոխացնում է և բարեկարգում նորա կեանքը և ընծայում է աշխարհին Վատարինէ անուանով մի աղջիկ, որ դառնում է ծնողների հոգսերի և խնամքի առարկան:

Սօլօմօն Պետրօսիչը մտքում դնում